

og fremmest er Nedsættelse af Militærudgifterne og Afvæbning. Det, det først og fremmest gælder om, er at vende sig imod den Betragtning, der ligger bag alt det, der fører til Krig, og det er navnlig Militarismen. Han vender sig kritisk og skarpt mod denne Militarisme, der har 3 stærke Støtter at staa paa: Monarkismen, Kapitalismen og Nationalismen. Han siger: Man maa efter denne Krig kræve et folkeligt Selvstyre gennemført, saa Spørgsmaalet om Krig og Fred bliver lagt helt og fuldt i Folkenes Haand. Han kræver Monopolerne bort og Kapitalismens Herredømme gennem Monopolerne undergravet og siger — slaaende karakteristisk og rigtigt, forekommer det mig —: Havde der været Toldgrænser mellem de amerikanske Enkeltstater, saa havde der været Krig imellem dem. Og han vender sig mod Nationalismen og siger: Vi ved jo godt, hvad Vægt vi har lagt paa det nationale; Krigen har lært os, at det nationale maa underordnes Hensynet til Verdenshelet; Menneskefællesskabet og Verdensborgerligheden betyder mere.

Ingen vil mistænke Højskoleforstander Alfred Povlsen for at være radikal Venstremand. Ikke desto mindre falder det Resultat, han er kommet til ved sin Revision af Europas Fallitbo, særdeles godt i Traad med Tanker, som er gammelkendte indenfor det radikale Venstre. Han nævner Monopolerne og Kampen mod dem. I den Forbindelse ønsker jeg at gøre en Bemærkning til det ærede Medlem for Slagelse-Kredsen (H. P. Hansen), som forleden Dag talte om Monopoler og ogsaa berørte den Stilling, det radikale Venstre indtog til Monopolerne. Det ærede Medlem udtaler — Spalte 190 —, at han, da han skulde være klar over det radikale Venstres Stilling, var gaaet til dets Program, og saa siger han: „Hvad det radikale Parti angaar, har det i sit Program skrevet, at det vil være med til Beskatning af Monopolselskaber, som ikke for Tiden kan overtages af Staten eller Kommunen“. Og han tilføjer: „Det er ikke ganske klart, hvad det radikale Parti vil i saa Henseende“, men han er dog saa velvillig at gaa ud fra, at man ikke kan vente nogen Protest fra det radikale Venstres Side, naar man vil gaa i Kamp mod Monopolerne. I den Henseende kan jeg ogsaa ganske berolige det ærede Medlem. I sit Program af 1905 udtaler det radikale Venstre sig ganske anderledes klart og bestemt om Kampen mod disse store kapitalistiske Sammenslutninger. Det hedder nemlig her: „Overfor de Virksomheder, der er faktiske eller retslige Monopoler, værnes Samfundets Interesser, om

fornødent ved Virksomhedernes Overtagelse af Kommune eller Stat“, og i det radikale Venstres Arbejdsprogram af 1916 udføres det nærmere, hvad det vil sige, at Samfundet værnes: det skal ske gennem Beskatning og virksom Kontrol, og hjælper det ikke, saa skal Monopolerne overtages af Stat og Kommune.

Jeg ønsker i denne Forbindelse, ikke mindst i Anledning af, hvad vi har oplevet under denne Krigstid, at sige, at jeg for mit Vedkommende ikke nærer nogen Tvivl om, at vi er inde i en Udvikling, der hurtigt vil føre til, at det bliver fornødent, at Monopoler overtages af Stat og Kommune. I Kampen mod kapitalistiske Aktieselskaber havde Befolkningen før Krigen og har endnu i Andelsbevægelsen et ypperligt Middel til at varetage sine Interesser, men overfor Monopolerne bliver det Staten, der maa træde til for at værne Befolkningen mod Udbytning. Og naar det ærede Medlem mener, at man ikke i Kampen mod disse Aktieselskabers Udbytning af Befolkningen kan vente nogen Protest fra det radikale Venstres Side, har han Ret. For Protest behøver han, som sagt, ikke at frygte. Han kan vente sig Medarbejderskab. Forholdet vil snarere forme sig saaledes, at det bliver en Kappelstrid mellem det radikale Venstre og Socialdemokraterne om, hvem der bedst varetager Befolkningens Interesser overfor Monopolerne. Det forekommer mig i det hele, at man, ikke mindst efter de Erfaringer, vi har gjort nu, maa blive mere og mere klar over, at den gamle Samfundsopfattelse, som ventede sig alt af den frie Omsætning og den ubundne Konkurrences Evne til at skabe lykkelige Kaar for Befolkningen, har spillet fallit. Og hvorfor? Jeg kan besvare Spørgsmaalet ganske kort dermed: fordi det viste sig før Krigen, at Fremskridt og Fattigdom fulgtes ad Haand i Haand, og det hele endte saa i det store Sammenbrud. At Fremskridt og Fattigdom fulgtes ad, det er det, Henry George har peget paa med stor Klarhed og Styrke. Det er det, vi har set fra demokratisk Side, fra det radikale Venstres Side, og det er det, der har gjort, at vi har maattet anlægge en Socialpolitik og en Skattepolitik, der tog Sigte paa at foretage en Grundforandring og Grundforbedring af det Samfund, hvor Fremskridt og Fattigdom fulgtes ad. Der er nu i Samfundene Brug for, at Samfundets Ret, det vil sige den store Befolknings Ret, værnes, og der er efter min Overbevisning Brug for en social Radikalisme, der energisk vil hævde den